

УДК 93.(477.54/.62)

<http://doi.org/10.5281/zenodo.1476175>

М. В. Луценко

*кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*

ФЕНОМЕН САДИБНОГО ЖИТТЯ ДВОРЯНСТВА СЛОБІДСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В УМОВАХ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

У статті розглянуто явище мультикультурності та його прояв в культурі садибного життя дворянства Слобідсько-Української губернії. Життя дворянського суспільства губернії в своїй основі було поліетнічним та виступало яскравим прикладом культурних комунікацій та культурного діалогу. Садиба, яка створювалася під впливом просвітницьких ідей, була вже не тільки господарською одиницею, а і мультикультурним простором для дворянства.

Ключові слова: мультикультуралізм, дворянство, садиби.

В статье рассмотрено явление мультикультурности и его проявление в культуре усадебной жизни дворянства Слободско-Украинской губернии. Жизнь дворянского общества губернии в своей основе было полиэт-

ническим и выступало ярким примером культурных коммуникаций и культурного диалога. Усадьба, которая создавалась под влиянием просветительских идей, была уже не только хозяйственной единицей, а и мультикультурным пространством для дворянства.

Ключевые слова: мультикультурализм, дворянство, усадьбы

Examined are the phenomenon of multiculturalism and its manifestation in the culture of manor life of the nobility of the Slobodsko-Ukrainian province. Life of the nobility of the province at its core was multiethnic and performed an excellent example of cultural communication and cultural dialogue. The estate, which was created under the influence of enlightenment ideas, was not only an economic unit but also a multicultural space for the nobility.

In the consciousness of the gentleman was the ideal of a quiet country life, caring from the city and the upper world. The owner of the estate he created his own style of life, their own little unique world.

For Sloboda companies inherent tolerant attitude to the "other" throughout the history of the region, which found its resolution in combination and create a unique cultural space of the manor at the time of acceptance of Russian, Ukrainian and European.

It is the multiculturalism was the basis of formation of cultural space of the region and was a leading factor of socio-cultural development of the suburban estate companies.

Key words: multiculturalism, nobility, manors.

Становлення сучасного мультикультурного суспільства актуалізувало проблему балансу між національною ідентичністю та культурною різноманітністю. Кожна етносоціальна група, що проживає в будь-якій державі, має свою культуру, яка збагачує та урізноманітнює національну. Про Україну також цілком правомірно і теоретично доцільно говорити не лише як про поліетнічну державу, а й як про мультикультурну.

«Мультикультуралізм» досліджується в різних аспектах: політичному, соціальному, культурному, які взаємодіють один з одним. Найбільше культурологічне значення має аспект останній, який вивчає появу мультикультурних суспільств, прояв культурної неоднорідності, формування культурної поведінки та культурної ідентифікації в цілому.

Мета – розглянути феномен садибного життя дворянства Слобідсько-Української губернії в контексті розвитку мультикультурного суспільства.

Теоретичні засади міжкультурної комунікації були розглянуті в працях таких дослідників, як З. Когут [3], Б. Кравченко [4], Я. Грицак [2].

Розглядаючи особливості мультикультурного суспільства, слід зазначити, що об'єднуючу функцію в ньому виконує комунікація. Про це також наголошував у своїх працях дослідник мультикультуралізму Юрген Хабермас [1, с. 21].

Для Слободжанського суспільства притаманне толерантне відношення до «чужих» протягом усієї історії регіону, що визначалось прагматичним підходом до їх появи серед корінного населення. Особливо

перебування іноземців в Харкові визначалось корисністю їх діяльності для розвитку губерньського міста.

Слобідсько-Українська губернія мала дуже вигідне географічне положення. У XVIII ст. Харків як центр Слобідської України перетворюється на великий торговельний осередок Російської імперії. Це створювало умови для появи на території Слободжанщини грецьких, польських, кримських спільнот, які тимчасово залишалися у Харкові та в інших містах регіону.

Їх проживання від кількох місяців до кількох років призводило до того, що деякі з них оселялися на постійне проживання. Греки в Харкові займали старшинські посади в Харківському слобідському козацькому полку та істотно впливали на торгівлю в Слободжанщині.

Можна стверджувати, що ситуація на прикордонні була мінливою, а контакти козаків та російських прикордонних служилих вже з кінця XVII ст. були суперечливими. Із часом сутички переходили й у політичну площину. Конфліктність україно-російських відносин завжди відчувалась, але в слободжанському просторі вона знайшла своє вирішення в поєднанні та створенні унікального культурного садибного простору з прийняттям одночасно російського, українського та європейського. Саме мультикультуралізм став підґрунтям формування культурного простору даного регіону та був провідним фактором соціокультурного садибного розвитку слободжанського суспільства.

Садибне життя слобідського дворянства – дивовижний культурний центр, обме-

жений у часі та просторі. Це явище, яке поєднувало риси як російської, так і загальноєвропейської культури на межі XVIII–XIX ст. Філософія і художня література епохи Просвітництва відіграли важливу роль в усвідомленні дворянином себе в садибному середовищі. Справжньою подією стали переклади Ж.-Ж. Руссо з його культом природи, проповіддю простоти, засудженням міського життя. Звернення до природи як джерела духовного оновлення, трактування її як морально-естетичної категорії сприяли розвитку почуття прекрасного в сучасників, вмінню бачити і сприймати красу світу природи й мистецтва [5, с. 125].

Садиба, яка створювалася під впливом просвітницьких ідей, була вже не тільки господарською одиницею, а й естетично організованим простором. Садиба – це духовна фортеця, джерело сил, обумовлена особливим, ідеальним середовищем, в якому персоніфікували такі поняття, як «отчий дім», «дитинство», «батьківщина». Дворянська садиба розглянутого періоду – це культурний і соціально-психологічний простір, сфера встановлення й виразу особистості

власника в мультикультурному просторі.

У самосвідомості дворянина був ідеал тихого спокійного сільського життя, відхід від міської метушні та вищого світу. Власник садиби сам створював свій стиль життя, свій маленький неповторний світ.

Таким чином, особливу роль у житті поміщиків Слобожанщини відігравали садиби – родові маєтки найзнаменитіших дворянських родин або заможних і відомих людей, господарі яких цікавилися останніми досягненнями в галузі сільського господарства, промисловості, ознайомлювалися з передовими технологіями в мистецтві, політиці, науці. Такі садиби впливали не лише на розвиток повітів, але й на всю губернію. Це насамперед Графське – графа Гендрикова, Основа – Квіток, Старий Мерчик – Шидловського, Шаровка – Ольховського, Бабаї – Щербініних тощо.

Отже, унікальність мультикультурного простору садибного життя Слобідсько-Української губернії в тому, що він уособлював в собі як транзитивність так і стан культурного помежжя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Т.П. Проблема мультикультуралізма в філософії Ю. Хабермаса // Вестник МГТУ. – Т. 9. – № 1. – М., 2006. – С. 21-26.
2. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Історичні есеї / Ярослав Грицак. – К., 2004. – 343 с.
3. Козут З. Коріння ідентичності: студії з ранньомодерної та модерної історії України / З. Козут. – К.: Критика, 2004.
4. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість і України в XX ст. / Б. Кравченко. – Київ: Основи, 1997.
5. Соловьев К. А. Во вкусе умной старины... Усадебный быт российского дворянства второй половины XVIII – начала XIX в. / Соловьев К. А. – СПб.: Мысль, 1998. – 130 с.

REFERENCES

1. Volkova T.P. Problema multikulturalizma v filosofii Yu. Habermasa // Vestnik MGTU. – T. 9. – № 1. – M., 2006. – S. 21-26.
2. Gricak Ja. Strasti za nacionalizmom. Istorichni eseї / Jaroslav Gricak. – K., 2004. – 343 s.
3. Kogut Z. Korinnja identichnosti: studii z ran'omodernoї ta modernoi istorii Ukraїni / Z. Kogut. – K.: Kritika, 2004.
4. Kravchenko B. Social'ni zmini i nacional'na svidomist' i Ukraїni v XX st./ B. Kravchenko. – Kiїv: Osnovi. – 1997.
5. Solovev K. A. Vo vkuse umnoi starini... Usadebnii bit rossiiskogo dvoryanstva vtoroi polovini XVIII – nachala XIX v. / Solovev K. A. – SPb. _ Misl